

В первой половине XVIII в. медицина в Гетманщине перешла на новый, более высокий уровень развития. Начали работать первые дипломированные врачи, которые получали знания и опыт работы за рубежом. Появление врачей, в свою очередь, привело к созданию и открытию специальных учреждений для лечения – так называемых “больниц”. Методы лечения становятся более научными, нежели дилетантскими. В середине XVIII в. медицинские учреждения становятся доступны большему кругу населения Гетманщины. Определенную роль в улучшение медицины в Украине в исследуемое время сыграл и гетман Д. Апостол, который неоднократно просил присылать в Гетманщину на работу настоящих дипломированных медиков.

Вместе с тем, улучшаются и препараты, которые использовались в медицинских целях, они содержат в своем составе химические вещества, которые улучшали процесс выздоровления. Значительного успеха достигли украинские медики этого времени и в лечении таких заболеваний как чума, холера и других инфекционных болезней. Начинают появляться первые аптеки государственного образца с лабораториями, где изготавливались лекарства и аптеки частного типа, которые были дешевле.

Ключевые слова: медицина, Гетманщина, болезнь, аптеки, чума, холера, дипломированные медики.

In the first half of the XVIII century. medicine in Hetman moved to a new, higher stage of development. They began to work first qualified doctors who acquire knowledge and experience abroad. The emergence of doctors, in turn, led to the creation and opening of special facilities for treatment – so-called “hospitals”. Treatments become more scientific, rather than amateurish. In the middle of the XVIII century. Medical facilities are accessible larger general population Hetman. A role in the improved medicine in Ukraine in study time and played Hetman D. Apostol, who repeatedly asked to send Hetmanate work of true certified physicians.

However, improving and pryparaty, used for medical purposes, they contain some kind of chemicals that improved the healing process. Significant progress achieved so far Ukrainian physicians in the treatment of diseases such as plague, cholera and other infectious diseases. They begin to appear the first state pharmacy sample of laboratories where drugs were made and private pharmacies type that were cheaper.

Keywords: medicine, Hetman, illness, pharmacy, plague, cholera, qualified doctors.

УДК 94(477.83/.86): 94(438)

Уляна КЛИМ'ЮК

МОДЕЛЬ МАЙБУТНЬОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ПОЛЯКІВ ТА УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті прослідковано еволюцію державницької ідеї поляків та українців на переломі XIX – XX ст. Одночасно висвітлено бачення поляками моделі державності українців, а також ставлення української політичної еліти до незалежницьких прагнень поляків у Галичині на передодні та на початковому етапі Першої світової війни. Простежується роль головних польських та українських політичних партій та їхніх лідерів, показано їхню роль в політичному русі та в процесі формування незалежницької ідеї. Також, визначено основні стикові моменти в баченні моделі майбутньої державності поляків та українців, в українсько-польському порозумінні та в подальших відносинах двох сусідніх народів.

Ключові слова: Галичина, Перша світова війна, українсько-польські відносини, еволюція державності.

Події напередодні та впродовж Першої світової війни, які призвели до відродження ідеї польської та української державності, пов'язані з діяльністю багатьох суспільно-політичних рухів, політичних організацій та партій, а також відомих політичних діячів. Представники політичної еліти українців та поляків діяли у своїх політичних таборах, де народжувалася і змінювалася політична ідеологія, яка в майбутньому призвела до здобуття незалежності. Зважаючи на практично однакові політичні умови, ідея державності двох сусідніх народів народжувалася та існувала паралельно одна одній. Саме тому, характеристика еволюції ідеї державності польського та українського народів є цікавою та актуальною історичною розвідкою.

Досліджувана тема стала предметом зацікавлення як українських, так і польських істориків. Серед українських дослідників відомими є праці О. Аркуші, М. Мудрого, Ю. Михальського, Л. Зашкільняка, О. Сухого, О. Красівського, М. Демкович-Добрянського, а серед польських – Л. Мрочки, Т. Дамбковського, Я. Грухали та інших.

Мета статті – прослідкувати еволюцію ідеї державності українців та поляків наприкінці XIX – до початку Великої війни, показати політичні умови в яких діяла та розвивалася державницька ідеологія, а також охарактеризувати основні передбачення та очікування щодо моделі майбутньої державності політичної еліти двох сусідніх народів.

Поляки. Ідея відродження власної державності супроводжувала поляків протягом періоду бездержавності, проте на зламі XIX–XX ст. вона перетворилася на ідеологію політичних течій, які виокремилися в середовищі польського суспільства. Представники різних політичних течій намагалися здобути лідерські позиції в своєму політичному оточенні, прагнули довести, що їхній політичний план здобуття незалежності є найбільш реалістичним, і що саме вони здатні очолити майбутню державу.

Одним із перших та найвідоміших польських політичних угруповань XIX ст. Східної Галичини виступали подоляки. Саме вони згуртували навколо себе консервативних поміщиків та виступили противниками поступок щодо українського населення. Тому в сучасній історичній науці панує думка, що тон національного суперництва на території Коронного краю задавали поляки, передусім землевласницька шляхта, яка, “почувалася на чужому ґрунті й перебувала у постійному страху, що він усувається їй з-під ніг”¹.

В позиції подоляків прослідковується соціальний і національний антагонізм, внаслідок чого будь-які дії зі сторони українців вони сприймали як пряму загрозу життєвим інтересам. В основі політичної ідеології подоляків містилося гасло якнайширшої автономії Галичини у складі Дуалістичної монархії. Проте автономія пропагувалася через незадоволення політичної активізації в середовищі українців, яка передбачала формування національних ідентичностей. Одночасно поляки всіляко доводили відсутність українсько-польського конфлікту у Східній Галичині, боячись, що його визнання порушить усталений століттями патріархальний порядок².

Ще однією відомою політичною силою поляків на території Галичини в другій половині XIX ст. були “станьчики”. Дане угруповання виникло в середовищі краківського консервативного руху який опирався на польську аристократію та інтелігенцію. Назва даної організації взято із памфлету “Тека Станьчика” 1869 р. (*Teka Stańczyka*). Поява нової організації пов’язана зі зміною політичних та ідеологічних цінностей, коли багато польських політичних діячів після поразки в повстанні 1863 р. почали розмірковувати над запитанням що робити далі і яким шляхом рухатися у напрямку відновлення державності.

У Кракові група молодих і активних політиків розпочала видавати журнал “Przegląd Polski”, на сторінках якого висміювали ідею здобуття державності шляхом повстань, а запропонували ідею співпраці із владою. Взамін за лояльність вони розраховували на сприятливі умови для “органічної праці”, яка передбачала комплекс заходів у політичній, економічній, культурній сфері, глибоке перетворення суспільства, його громадянське “дорослішання”³.

Велику роль в поширенні ідеї “органічної праці” відіграла інтелігенція, зокрема викладачі Ягеллонського університету та творча молодь. Завдяки їхнім зусиллям зріс рівень освіченості, якість викладання та навчання, а також поширення ідеології формування польської нації. Пропагувалася ідея “Галицького П’ємонту”, як центру відродження в майбутньому польської державності. Станьчики виступали одночасно за мирну співпрацю з українцями та підтримували певні поступки зі сторони австрійського уряду, розуміючи це як можливість збереження польського впливу в Галичині.

Один з відомих представників станьчиків М. Бобжинський падіння державності поляків пояснив внутрішнім станом польського суспільства, схильністю до анархії, невмінням управляти. Він зазначав: “З історії занепаду, виносимо такий найважливіший висновок. Ми впали, бо вважали себе вищими від законів, які керують людством. Нам здавалося, що ми одні можемо існувати без того, до чого інші народи доходять кривавою працею”⁴. Таким чином,

представники даного угруповання намагалися змінити ставлення до українців Галичини, вбачаючи в конфліктності загрозу відродження в майбутньому державності.

Проте в середовищі консерваторів більш поміркованим доводилося протистояти так званим “подолякам” (полякам зі Східної Галичини), котрі найбільш радикально ставилися до русинів (українців), наприклад, не визнавали їх окремою нацією. Головними діячами станьчиків були Станіслав Тарновський, Шуйський Юзеф, Станіслав Козьмян, Міхал Бобжинський, Валеріан Калінка. У 1907 р. їхнє політичне угруповання перейменувалося на “Партію Народної Правиці” (Stronnictwo Prawicy Narodowej). Друкованими органами станьчиків були газета “Час” і журнал “Przegląd Polski”.

Діяльність станьчиків може бути досить показовим для українців, особливо в теперішніх важких умовах змін. Саме вони на своєму прикладі доказали, що найкращий спосіб для відродження державницької ідеї та здобуття в майбутньому державності є шлях розвитку освіти та освіченості. Адже освіта це найбільш могутня зброя, за допомогою якої можна змінити світ.

Уже на початку ХХ ст. розвиток ідеї польської державності зосереджувалася навколо головних польських політичних партій. Націонал-демократична партія та її лідер Р. Дмовський, котра очолювала протинімецький табір, не бачила Польщі іншої ніж та, котра охоплює польські терени з усіх трьох імперій, для неї важливою необхідністю було забезпечити доступ до Балтики⁵. Відношення ендеків до військової підготовки було наслідком вибору антинімецької політики. Лідер ендеків боявся, щоб повстанська ідея не затьмарила необхідність щоденної національної праці та зміцнення власних сил⁶. Тому першою умовою здобуття незалежної Польщі є поразка Німеччини, але поляки самі не зможуть перемогти її. Потрібно чекати на кон'юнктуру, щоб бути готовим підтримати того, хто буде в стані перемогти свого головного супротивника – Німеччину. При можливості запропоновано зміну стратегії. Замість повстанського методу прагнути до повної незалежності на малій території, а потім до об'єднання польських земель в рамках однієї з загарбницьких держав, і вже тоді боротися за повну незалежність. Головною метою націонал-демократів було “досягнення незалежності та утворення самостійної польської держави”⁷.

Лідер Польської Соціалістичної партії та автор антиросійської політичної орієнтації Ю. Пілсудський виробив свою стратегію боротьби. Він шукав підтримки серед центральних держав, за допомогою яких можна буде здобути незалежність на території, що входила до Російської імперії, а потім перемогти Росію. Головним завданням цієї орієнтації було створити армію – польське військо, яке буде вирішальним чинником для відродження держави. Ю. Пілсудський вважав що поразка Росії у війні з Австро-Угорщиною або з Німеччиною могла принести дві можливості – включення польських земель у склад монархії Габсбургів, яка б перетворилася в той спосіб в австро-угорсько-польську тріаду та утворення на тих землях власної держави. Обидва варіанти були вступом до другого етапу – повної незалежності⁸.

Загострення міжнародної ситуації напередодні Великої війни призвело до посилення незалежницьких прагнень серед галицьких людовців⁹. На початку війни вони бачили розв'язання польської справи в порозумінні з центральними державами, вважали необхідним об'єднання Польського королівства з Галичиною, і утворення в той спосіб третього федераційного члена Австро-Угорської монархії. Пізніше представники людової партії підтримали акт 5 листопада 1916 р., і німецьке розв'язання, яке передбачало утворення держави з земель Польського королівства, залежного від Німеччини та Австро-Угорщини¹⁰.

Ідея бачення польської держави змінювалася та залежала від багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників, адже на умови її реалізації впливала суспільно-політична, військова та міжнародна ситуація. Геополітичні орієнтації галицьких поляків еволюціонували від ідеї здобуття суверенітету за допомогою центральних держав та Російської імперії до виключної орієнтації на держави Антанти. Від весни 1917 р. в середовищі польських політичних кіл остаточно запанувала ідея практичної реалізації окремої польської державності.

Українці. З початком Першої світової війни українська політична еліта в Галичині сподівалася, що початок світової війни між загарбницькими імперіями спричинить до зміни становища українського народу та вирішення українського національного питання. В опозиції

до політичних рухів польської політики сформувалася орієнтація, яка представляла інтереси українців (“русинів”). Адже Галичина, завдяки пануючій тут політичній свободі, була не тільки “польським П’ємонтом”, але також “П’ємонтом українським”. Національний рух набирив все більшого значення серед українців Галичини, якому патрунувала греко-католицька церква.

Українська інтелігенція формувала свою політичну свідомість в опозиції до польського суспільства. Обидва народи розділяв австрійський чинник, який керувався інтересами монархії і династії. Їхні прагнення були діаметрально різними і їх використання для інтересів монархії було безсумнівним успіхом австрійської політики. Для польських політичних чинників “австрофілізм” найперше становив гарантію утримання територіально-політичної єдності Галичини. Надалі мав уможливити приєднання до неї Польського королівства з триалістичною або дуалістичною реконструкцією держави. Польська проавстрійська орієнтація у порівнянні до української тривала менше, і мала багато противників¹¹.

Політичні очікування галицьких українців були відмінними від поляків. Вони сподівалися на поділ Галичини і утворення з її східної частини, після об’єднання з іншими територіями Габсбурзької монархії, на яких проживала більшість українців, нового українського коронного краю. В майбутньому передбачалося його об’єднання з Наддніпрянською Україною. Щодо ставлення до Польщі, то українські радикали зазначили: “Уважаємо її (Польщу. – У.К.) споконвічним і найбільшим ненависним ворогом Української державності... Всякі спроби союзів і мирного співжиття з тим ворогом вважаємо крайно невідповідним для всіх народів”¹².

Відомий польський дослідник українського політичного руху в Галичині Т. Дабковський, вважає що, політична боротьба галицьких українців перед Першою світовою війною визначалася в наступних напрямках: 1) прагнення до поділу Галичини на дві національні частини: українську (Східну) і польську (Західну), та утворення Коронного краю з українських земель, які перебували у складі Австро-Угорщини, в якому політична та адміністративна влада належала б українцям; 2) поширення української мови, утворення українського університету і створення кращих умов для української культури; 3) реформа виборчого права, яку проводила центральна австрійська влада, але гальмували галицькі поляки¹³.

З іншої сторони, у самому польському суспільстві за зростаючого антагонізму між Австрією і Росією існували дві польські політики, австрофільська й русофільська. Польська політика в Галичині, яка була скоординована з австрійською політикою, мусіла логічно вести до зміцнення українців. Польська політика в Королівстві Польському, пов’язана з російським інтересом, вимагала послаблення тих же українців¹⁴. Як повідомляла газета Діло: “Охоронного валу проти Росії в Галичині угода між поляками й короною не утворила. А жертвою тієї угоди впало національне життя нашого народу, віддане на ласку й неласку поляків. Під видом здавлення російської пропаганди поляки давили всі прояви нашого національного життя, щоб на нашій території збудувати Польщу”¹⁵.

За умов світової війни результат визвольних змагань пригноблених народів великою мірою залежав від зовнішньополітичної орієнтації їхньої політичної еліти. Для українських політиків Галичини питання про їхню зовнішньополітичну орієнтацію було вирішене ще до початку війни. Вони ладні були підтримувати Австрію не лише з почуття лояльності до своєї держави. Маючи змогу порівнювати передвоєнну австрійську і російську політики щодо українців, галичани вважали, що перемога Габсбургів відповідає інтересам українського руху. Вони вірили, що Росія буде легко розбита центральними державами, а на її руїнах постане самостійна Українська держава¹⁶.

Міжнародна криза 1912 р. не лише надала українській проблемі міжнародного значення, але й знайшла відображення в концепціях побудови Української держави. Німецький дослідник цього періоду Армін Містер вважає, що австрофільський напрямок став домінуючим в українській галицькій політиці завдяки дії трьох чинників: 1) запровадження в Австро-Угорщині загального виборчого права; 2) репресії національних рухів у Росії; 3) напруження відносин між Австро-Угорщиною та Росією в результаті балканської кризи 1908–1909 рр.¹⁷.

Розуміючи, що майбутня війна буде проходити на українських теренах, галицькі українці почали роздумувати над формою участі у майбутній боротьбі. Зразком для них були стрілецькі загони Ю. Пілсудського. Легіон Українських січових стрільців (УСС) пройшов нелегкий,

але героїчний шлях, створений із початком Першої світової війни як окремих структурний підрозділ австрійської армії. Адже на тлі драматичних подій, цілком закономірним є виступ української суспільності проти шовіністичної політики царату, відтак – сформування із активних січових, сокільних і пластунських товариств національного військового формування – легіону Українських січових стрільців¹⁸. І вже у серпні 1914 р. на заклик новостворених Головної української ради та Бойової управи УСС (організаційно-координаційного центру легіону УСС) до новітнього українського війська зголосилися приблизно 30 тис. добровольців з усієї Галичини.

Шлях до своєї незалежності українські політики вбачали у послідовній боротьбі проти поляків, які теж розглядали Галичину як “П’ємонт” відродження Речі Посполитої. При цьому українці, пройшовши школу політичного мислення в умовах відносно демократичного розвитку, користуючись правами та свободами, які вони вибороли легальним шляхом в монархії і будучи прив’язаними до трону Габсбургів, не уявляли собі повної незалежності. Загал українських лідерів до кінця існування монархії прагнув, насамперед, автономії на австрійській території. Успіх у вирішенні політичних питань вони вбачали у вірнопідданстві законному віденському урядові¹⁹. Водночас, австрійська політика щодо українців не була такою щирою і відзначалась непослідовністю та лавіруванням між українцями та поляками, що значно загострювало суперечності між обома народами.

Про це, зокрема, свідчить те, що цісар Франц Йосиф впродовж усіх десятиріч свого правління проводив досить прагматичну політику першочергового задоволення польських вимог в усіх випадках, коли вони перехресчувалися з українськими²⁰. 5 листопада 1916 р. австро-угорський і німецький уряди проголосили утворення самостійного Польського королівства, яке складалося з польських земель Російської імперії. Водночас, Галичина отримала патент на розширення автономії без поділу її на східну і західну частини. Такий розвиток подій застав зненацька українських політиків, які вину за таку позицію австрійського уряду поклали на провідника ЗУР К. Левицького та його заступника М. Василька. На знак протесту Загальна українська рада склала свої повноваження, а керівництво національним рухом перейняла новостворена Українська парламентська репрезентація на чолі з Є. Петрушевичем²¹. Нова організація 7 грудня 1916 р. на своїй нараді підкреслила, що галицькі українці ніколи не погодяться і не визнають польського панування в Східній Галичині. Надії на розв’язання українського питання були пов’язані з новим цісарем – Карлом, який вступив на трон після смерті Франці Йосифа 21 листопада 1916 р. Новий цісар на зустрічі з Українською парламентською репрезентацією 15 лютого 1917 р. запевнив, що всі українські справи будуть вирішені після війни за вимогами українського народу. Тоді керівництво українською політикою в Австрії остаточно прийняла Українська парламентарна репрезентація на чолі з Є. Петрушевичем.

Роблячи підсумок, погоджуємося зі словами сучасного українського історика Я. Грицака, про те, що “драматизм української ситуації полягав у тому, що процес переходу “зі селян у націю” на більшості української етнічної території співпав з війною та революцією. Чи не єдиний виняток становила Галичина, де цей процес почався з мирних умов кінця ХІХ ст. і уже перед 1914 р. набрав достатньої сили. Цілком очевидно, що державне будівництво мало б набагато більше шансів на успіх, якщо б український рух мав за собою декілька передреволюційних десятиків років спокійного розвитку, або ж якщо творення молодого національної держави відбувалося в умовах політичної стабільності”.

Таким чином, перед початком Першої світової війни в середовищі двох сусідніх народів провідною була незалежницька ідея. Однак, політичне становище поляків і українців Габсбурзької монархії суттєво відрізнялося. Польська політична еліта була розділена у своїх політичних поглядах щодо розвитку польської державності, а ставлення української еліти до незалежницьких прагнень поляків не було послідовним, через складні політичні відносини. Найперше українці сподівалися на поділ Галичини і утворення з її Східної частини нового українського коронного краю. В подальшому майбутньому передбачалося його об’єднання з Наддніпрянською Україною, в той же час, коли більшість польських політичних партій, вважала всю Галичину за свій П’ємонт, який мав стати невід’ємною частиною їхньої майбутньої держави. В той же час, розвиток українського національного руху та вимоги, що ставили українські політичні партії, викликали протидію польського політичного проводу, який вбачав у цьому загрозу

“польському стану посідання” в Галичині. Ідея незалежності українських земель та створення національної держави не відповідала політичним концепціям відновлення польської держави і вела до подальшого загострення польсько-українських стосунків.

1. Терещенко Ю. І. Галицький консерватизм в контексті українсько-польських відносин в Австро-Угорщині (друга половина XIX – початок XX ст.) / Ю.Терещенко // *Ucrainica Polonica*. – 2007. – № 1. – С. 26.
2. Демкович-Добрянський М. Потоцький і Бобжинський. Цісарські намісники Галичини 1903–1913 / М. Демкович-Добрянський. – Рим : Видання Католицького Університету Св. Климента Папи, 1987. – С. 98.
3. Аркуша О. “Органічна праця”: з досвіду підавстрійської Галичини / О. Аркуша // *Zaxid.net*. – 25 лист. – 2011 р.
4. Wątor A. Działalność stronnictwa demokratyczno-narodowego w zaborze Austriackim do roku 1914 / A. Wątor. – Szczecin : Wydawnictwo Naukowe US, 1993. – S. 110.
5. Piszczkowski T. Odbudowanie Polski 1914–1921. Historia i polityka / T.Piszczkowski. – London : Kenward road, 1969. – S. 24.
6. Wątor A. Działalność stronnictwa demokratyczno-narodowego w zaborze Austriackim do roku 1914 / A. Wątor. – Szczecin: Wydawnictwo Naukowe US, 1993. – S. 188.
7. Dmowski R. Wybór pisem / Wybrał i opracował R. Wapiński. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1990. – S. 174.
8. Suleja W. Jozef Piłsudski / W. Suleja. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2004. – S. 103.
9. Kołodziejczyk A. Wizja Polski niepodległej w myśli politycznej i działalności ludowców galicyjskich / A. Kołodziejczyk. // *Wizje programowe Polski niepodległej w przeszłości i teraźniejszości* / pod. red. A. Stawarsza. – Warszawa : Muzeum Niepodległości, 2002. – S. 25.
10. Cimek H. Myśl polityczna stronnictw ludowych w kwestii niepodległości Polski w latach 1914–1919 / H. Cimek. – Warszawa : Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Cła i Logistyki, 2007. – S. 7.
11. Mrocza L. Spór o Galicję Wschodnią 1914 – 1923 / L. Mrocza. – Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1998. – S. 38.
12. ЦДІАЛ, Ф. 359 (Назарук Йосиф Тадейович), оп. 1, спр. 368. Матеріали про діяльність Української радикальної партії., 10 арк.
13. Dąbkowski T. Ukraiński ruch narodowy w Galicji Wschodniej 1912–1923 / T. Dąbkowski. – Warszawa : PAN, 1985. – S. 45.
14. Дмовський Р. Германия, Россия и польский вопрос. / Р. Дмовський. – Санкт-Петербург, 1909. – С. 20.
15. Що далі? // Діло. – 1914. – 16 лип. – С. 1.
16. Грицак Я. Українська революція 1914–1923 рр.: Нові інтерпретації / Я.Грицак. // Матеріали засідань історичної та археографічної комісії НТШ в Україні. Вип. 1: (1995–1997). – Львів, 1999. – С. 108.
17. Расевич В. Зовнішньополітичні орієнтації австрійських українців (1912–1918) / В. Расевич. // Матеріали засідань історичної та археографічної комісії НТШ в Україні. – Вип. 1. – Львів, 1999. – С. 255.
18. Лозинський М. Галичина на мировій конференції в Парижі / М.Лозинський. – Камінець, 1919. – С. 5.
19. Кугутяк М. Галичина : сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – С. 61.
20. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. / Я. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – С. 51.
21. Грицак Я. Українська революція 1914–1923 рр.: Нові інтерпретації / Я.Грицак. // Матеріали засідань історичної та археографічної комісії НТШ в Україні. Вип. 1. (1995–1997). – Львів, 1999. – С. 110.

В статтє прослежена еволюция государственной идеи поляков и украинцев на переломе XIX – XX вв. Одновременно освещено видение поляками модели украинской государственности, а также отношение украинской политической элиты к независимости стремлений поляков в Галиции накануне и на начальном этапе Первой мировой войны. Прослеживается роль главных польских и украинских политических партий и их лидеров, показана роль в политическом движении и в процессе формирования идеи независимости. Также, определены основные стыковые моменты в видении модели будущей государственности поляков и украинцев, в украинско-польском согласии и в дальнейших отношениях двух соседних народов.

Ключевые слова: Галичина, Первая мировая война, украинско-польские отношения, эволюция государственности.

The article followed the evolution of the idea of statehood Polish and Ukrainian at the turn of the XIX – XX centuries. At the same time highlights the vision of the Polish model of Ukrainian statehood and Ukrainian

political elite relation to an Independent aspirations of Poles in Galicia and on the eve of the initial phase of World War II. There has major role in Polish and Ukrainian political parties and their leaders, show their role in the political movement and the formation of an Independent ideas. Also, the main points for joints in the vision of the future state model of Polish and Ukrainian, the Ukrainian-Polish understanding and to further relations between the two neighboring nations.

Keywords: *Galicia, World War II, Ukrainian-Polish relations, evolution of statehood.*

УДК 94(477.8)

Олег МАЛЯРЧУК

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПЕРІОДУ “РОЗВИНУТОГО СОЦІАЛІЗМУ”

У статті на основі аналізу широкого кола історичних джерел і літератури проаналізовано нові підходи до ведення сільського господарства на соціалістичних засадах в умовах Івано-Франківщини у другій половині ХХ ст., особливості структури тваринництва і системи землеробства колгоспів низинних, пригірських і гірських районів, певні здобутки, прорахунки та набутий історичний досвід селянства України.

Ключові слова: *сільське господарство, Івано-Франківська область, колгоспи, меліорація, хімізація, рослинництво, тваринництво, механізація.*

З приходом до влади в СРСР нового керівництва на чолі з Л.Брежневим було проголошено глобальні стратегічні плани піднесення промисловості та сільського господарства. Увага акцентувалася на необхідності запровадження комплексу нових підходів до вирішення назрілих проблем країни. У виробництві планували вжити дієві економічні й організаційні заходи. Основні положення реформи виклав на вересневому 1965 р. пленумі ЦК КПРС голова Ради Міністрів СРСР О.Косигін. Програма реформ не досягла задекларованих показників, а історичний період отримав назву “розвинутого соціалізму” – “застою”.

Реформатори на чолі з М.Горбачовим прагнули переходу до “нової економічної системи”, знову не виходячи за межі комуністичної доктрини. Суть чергових реформ полягала в коригуванні радянського типу соціалізму без порушення політичного фундаменту. Партійна еліта спробувала дещо послабити централізоване управління економікою. Негативні тенденції в суспільстві і економіці призвели до абсолютного спаду виробництва і не створили нової моделі. Реформи мали непослідовний, хаотичний характер і розладнали старий механізм – програма “прискорення” зазнала невдачі, розвіяла віру в перебудову.

Вітчизняні дослідники детально проаналізували суть, напрями, етапи, наслідки реформувань в аграрному секторі економіки України у ХХ–ХХІ ст. Це дослідження Р.Веприва¹, С.Давидович², Н.Жулканич³, О.Малаярчука⁴, С.Падалки⁵, В.Нечитайла⁶ та багатьох інших. Науковцями встановлено зміни, що відбулися у формах власності та господарювання, висвітлено створення нових організаційно-виробничих структур і соціальних груп (фермерів, орендарів, найманих робітників). Однак, в радянську епоху був напрацьований і певний історичний досвід великих господарств, який потребує свого вивчення.

Мета статті – на основі аналізу історичних джерел і наукової літератури здійснити комплексне дослідження загальних тенденцій та особливостей розвитку сільського господарства західного регіону Української РСР в 1964–1991 рр., визначити реальні досягнення та недоліки. Об’єкт дослідження – сільське господарство як складова соціалістичної економіки СРСР. Предмет дослідження – особливості реалізації аграрної політики партійно-радянської влади в Українській РСР на прикладі Івано-Франківської області.

Економічна стратегія партійно-радянської влади полягала в тривалій індустріалізації аграрного сектора. Застосування системи машин у всіх галузях сільського господарства стали визначальним елементом процесу індустріалізації. Технологічний ланцюг мав охоплювати